

Motion till riksdagen 2013/14:Sf268

av **Christina Høj Larsen m.fl. (V)**

Flyktingmottagande

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	4
4	Asyltiden	5
4.1	Bortre gräns i asylprocessen.....	5
4.2	Rätten att arbeta under asyltiden	5
4.3	Introduktion och svenskundervisning från första dagen.....	6
4.4	Höjd dagersättning för asylsökande	7
4.5	Rätten till eget boende.....	8
4.6	Boende för ensamkommande flyktingbarn	9
5	Kommunernas skyldigheter i flyktingmottagandet	10
5.1	Dagens utformning av flyktingmottagandet.....	10
5.2	Behov av ett reformerat system.....	11
5.3	Etableringslagen.....	11
5.4	Bindande lagstiftning om flyktingmottagande	12
5.5	Anhöriginvandrares rätt till introduktion	13
5.6	Högre kvalitet på sfi.....	14
6	Vård för tortyr- och krigstraumatiserade.....	15

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Migrationsverket i regleringsbrevet bör ges i uppdrag att informera om möjligheterna till undantag från krav på arbetstillstånd i samband med att ansökan om uppehållstillstånd lämnas in.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över regleringsbrevet för Migrationsverket i syfte att återinföra svenskundervisning i utbudet av organiserad verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på en ändring av förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag om återställande av bostadsersättningen vid eget boende.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur generella bostadsbidrag för asylsökande kan utformas så att de även fungerar i dagens situation där många saknar förstahandskontrakt.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på alternativ till HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett uppdrag till Arbetsförmedlingen att erbjuda nyanlända som saknar person- eller samordningsnummer en manuell etableringsplan.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att landstingen får ett tydligare uppdrag i etableringslagen så att nyanlända får sin prestationsförmåga utredd snabbare.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att nyanlända ska få etableringsersättning för deltagande i aktiviteter i en etableringsplan i förskott.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att komma till rätta med trångboddheten och bostadsbristen för att underlätta för nyanlända att etablera sig.¹
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nödvändiga förändringar inom etableringslagens ramar.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning om att alla kommuner ska vara skyldiga att ordna vidarebosättning för nyanlända flyktingar.¹
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitetshöjning av sfi.²

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkandena 7–12 hänvisade till AU.

² Yrkande 13 hänvisat till UbU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Svensk flyktingpolitik har sedan 1990-talet hårdnat väsentligt och rättssäkerheten för asylsökande har försämrats i samma takt. Vänsterpartiet utvecklar sin syn på hur svensk flyktingpolitik i grunden måste omprövas i den särskilda motionen 2013/14:Sf220 Flykting- och migrationspolitiken. I det följande vill vi i stället rikta fokus på den del som rör det svenska mottagandet av flyktingar och på ansvarsfördelningen mellan olika aktörer.

Det är oundvikligt att sätta in frågan om flyktingmottagande i det sammanhang som rör rasism och främlingsfientlighet. När främlingsfientliga strömningar breder ut sig i samhället är det ofta flyktingar och invandrare som får klä skott för människors oro och bära ansvaret för försämringar i välfärd, bostadsbrist och arbetslöshet. Risken är då stor att etablerade politiska partier börjar befästa utgångspunkten att det skulle vara flyktingarna som är problemet. Det ständiga misstänkliggörandet av flyktingar och invandrare tjänar ett politiskt syfte. Exempelvis ger de nyligen införda reglerna om försörjningsansvar vid anhöriginvandring och tvångsflyttning av nyanlända flyktingar intryck av att människor som har invandrat egentligen inte är intresserade av att skaffa sig ordentliga jobb och bostäder utan att vi mer eller mindre tvingar dem.

När inskränkningar i flyktingmottagandet har genomförts, har det inte sällan funnits en underliggande argumentation om att det kan hjälpa till att stoppa upp främlingsfientliga strömningar. Vänsterpartiet menar att detta är en mycket farlig strategi. Politikens ansvar är att aldrig sätta utsatta grupper mot varandra. Kostnaderna för att människor, invandrade som svenskfödda, är arbetslösa och av andra skäl är i behov av socialförsäkringssystemen minskas inte genom att man begränsar flyktingmottagandet, utan genom att man för en annan ekonomisk politik. Det handlar inte om antingen flyktingmottagande eller satsningar på skola, äldreomsorg och sjukvård. Vi har råd och är skyldiga att utveckla välfärden för alla som bor i Sverige och vi är skyldiga att fullfölja våra internationella åtaganden om flyktingars rättigheter.

Ett värdigt och positivt mottagande är avgörande för att möjliggöra tillhörighet i ett nytt land och för att alla mäns, kvinnors och barns ovillkorliga rättighet att, i enlighet med internationella konventioner, söka och finna en fristad i Sverige ska garanteras.

Vänsterpartiets utgångspunkt är att all kraft ska inriktas på att ge asylsökande och nyanlända flyktingar ett bra bemötande och en god introduktion av hög kvalitet. Dessa insatser ska bygga på rätten och möjligheten till lika villkor som den som tidigare är bosatt i Sverige och fokusera på den enskildes initiativkraft och förmåga.

4 Asyltiden

I och med den nya instans- och processordning som infördes 1 april 2006, då Utlänningsnämnden lades ner och överprövningen i asylärendena flyttades över till de allmänna förvaltningsdomstolarna, togs ett viktigt steg mot en ökad rättssäkerhet i asylprocessen. Många allvarliga problem kvarstår emellertid både i asylprövningssystemet och i den process som tar vid när denna avslutats. Den nedbrytande väntan som fortfarande i dag råder under asyltiden innebär att många asylsökande lever fastlåsta i isolering och passivitet, vilket i sig försämrar möjligheterna inför det fortsatta livet i Sverige.

4.1 Bortre gräns i asylprocessen

Handläggningstiderna för ärenden om uppehållstillstånd har varit ett stort problem under de senaste 30 åren. Att människor fastnar i den ovissa väntan som asylprocessen innebär är förödande för förutsättningarna för det fortsatta livet i Sverige efter det att uppehållstillstånd beviljats. De senaste åren har dock Migrationsverket genom nya rutiner lyckats korta den genomsnittliga handläggningstiden. Studien Kvalitet i svensk asylprövning som FN:s flyktingorgan UNHCR gjorde i samverkan med Migrationsverket 2011 konstaterar att de kortare handläggningstiderna har många positiva effekter, men att tidsramen mellan ansökan och utredning är ”alltför kort och oflexibel för att tillgodose den sökandes möjlighet att träffa sitt offentliga biträde innan asylutredningen, och för framtagande av olika typer av bevisning inför utredningen, inklusive medicinska intyg”. Vänsterpartiet delar studiens oro för att ”tidspresen riskerar att sänka kvaliteten på utredningen” och konstaterar samtidigt att det trots kortare genomsnittlig handläggningstid fortfarande finns asylsökande som får vänta orimligt lång tid från asylansökan till lagkraftvunnet beslut. Därför föreslår Vänsterpartiet att en bortre gräns på 18 månader ska införas i asylprocessen.

4.2 Rätten att arbeta under asyltiden

Enligt en bestämmelse i utlänningsförordningen (4 kap. 3 a § UtfF) har Migrationsverket möjlighet att bevilja asylsökande undantag från kravet på arbetstillstånd. Denna bestämmelse har tillkommit för att bereda i första hand asylsökande möjlighet till meningsfull sysselsättning under väntetiden i Sverige. Denna rättighet har efter krav från Vänsterpartiet utvidgats för personer som har fått ett avvisningsbeslut som inte kunnat verkställas p.g.a. omständigheter i deras hemländer. Vänsterpartiet menar att Migrationsverket i betydligt högre utsträckning än i dag bör använda sig av denna möjlighet att bevilja asylsökande undantag från kravet på arbetstillstånd. Enligt vår mening bör Migrationsverket vara skyldigt att informera den asylsökande om denna möjlighet redan när ansökan om uppehållstillstånd inlämnas.

Fel! Okänt namn på

I och med de nya reglerna för utomeuropeisk arbetskraftsinvandring, som trädde i kraft i december 2008, har möjligheten att arbeta under asyltiden begränsats. Asylsökande som saknar identitetshandlingar eller som inte medverkar till att klargöra sin identitet, ska inte längre undantas från kravet på arbetstillstånd. Orsaken sägs vara att den ordning som gäller i dag innebär en stor arbetsbörda för Migrationsverket som man härigenom avser underlätta.

Vänsterpartiet är kritiskt till detta och menar tvärtom att möjligheterna att arbeta under asyltiden måste stärkas jämfört med i dag. Rätten att arbeta ska vara regel snarare än undantag. Detta är viktigt inte minst för att stärka flyktingars möjligheter på arbetsmarknaden och deras fortsatta liv i Sverige. Migrationsverket bör i sitt regleringsbrev ges i uppdrag att informera om möjligheterna till undantag från krav på arbetstillstånd i samband med att ansökan om uppehållstillstånd inlämnas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Introduktion och svenskundervisning från första dagen

På det formella planet råder en bred politisk enighet om den stora vikten av en framgångsrik inkludering i samhället för nyanlända invandrare. Vänsterpartiet har sedan lång tid kraftfullt argumenterat för att inkluderingsarbetet måste inledas dag 1 efter ankomsten till Sverige.

Lagen om mottagande av asylsökande föreskriver att Migrationsverket i lämplig omfattning ska erbjuda asylsökande sysselsättning genom deltagande i svenskundervisning, skötseln av förläggningar eller annan verksamhet som bidrar till att göra vistelsen meningsfull. Migrationsverket har sedan många år erbjudit svenskundervisning inom ramen för den organiserade sysselsättningen. Målsättningen har varit att erbjuda 15 timmars undervisning per vecka. Även om det funnits problem med undervisningens omfattning och kvalitet har den varit ett ovärderligt stöd för de asylsökande i den utsatta belägenhet de befinner sig i. En mycket stor andel mår dåligt psykiskt till följd av de traumatiska händelser, t.ex. tortyr eller våldtäkt, som orsakat flykten. I det stora flertalet fall erbjuder Sverige ingen vård eller behandling och då har svenskundervisningen en stor betydelse som en trygg fast punkt i en annars kaotisk och ostrukturerad tillvaro. Men framför allt har den naturligtvis varit mycket betydelsefull för att påbörja det viktiga lärandet av svenska. De som är aktiva i den s.k. integrationsdebatten brukar sällan missa ett tillfälle att påpeka betydelsen av kunskaper i svenska för en framgångsrik inkludering.

Mot denna bakgrund är det oerhört förvånande att regeringen lyft ut kravet att svenskundervisning ska ingå i utbudet av organiserad verksamhet ur regleringsbrevet för Migrationsverket för 2010, 2011, 2012 och 2013. Nu ser vi konsekvensen av detta: från årsskiftet 2012 har all svenskundervisning för asylsökande upphört. Migrationsverket motiverar detta med att så många asylsökande får sitt första beslut redan inom två månader. Men i själva verket var den genomsnittliga handläggningstiden hos Migrationsverket år 2012 drygt tre månader och den genomsnittliga tiden för asylsökande i Migrations-

verkets mottagningssystem drygt 13 månader år 2012. Då är också handläggningstiden för överklagande inräknad. Det är inte hållbart att i genomsnitt 13 månader ska gå till spillo för varje asylsökande när det gäller att lära sig svenska.

Det är viktigt att den organiserade sysselsättningen håller hög kvalitet med undervisning i svenska som en grundläggande beståndsdel, inte minst med tanke på att Migrationsverket har rätt att sätta ned dagersättningen för asylsökande som inte deltar i verksamheten. Genom att redan från början bemöta den asylsökande som om hen kommer att stanna går det att vinna tid i den senare integrationsprocessen.

Vi menar att svenskundervisning och andra introduktionsinsatser ska starta omedelbart när asylsökande kommer till Sverige och de ska inte avbrytas förrän ett asylärende är prövat i alla instanser. Samtidigt ska betyg och reell kompetens valideras och nödvändig kompletterande utbildning ges utan dröjsmål för att göra det lättare för de asylsökande att söka arbete. Regeringen bör i målbeskrivningen angående mottagandet av flyktingar ange att introduktionsinsatser ska påbörjas dag 1, innehålla en betydande del svenskundervisning och inte avbrytas förrän ärendet är avgjort i alla instanser. Regeringen bör därför se över regleringsbrevet för Migrationsverket i syfte att återinföra svenskundervisning i utbudet av organiserad verksamhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kommunerna har ansvar för att skapa en meningsfull tillvaro för alla invånare. Detta gäller även de asylsökande som finns i eget boende. Centralt för en lyckad inkludering är att asylsökande ska ha kännedom om och känna samhörighet med det svenska samhället. I dag finns mycket små resurser utanför mottagningsenheterna som stimulerar en sådan process och som möjliggör för asylsökande att komma i kontakt med andra människor och med det omgivande samhället. Det är därför mycket viktigt att regeringen i sina kontakter med Sveriges Kommuner och Landsting betonar kommunernas ansvar för att skapa fritidsverksamhet både för de barn, unga och vuxna asylsökande som bor på förläggningar och för dem som har eget boende.

4.4 Höjd dagersättning för asylsökande

Dagersättningen till asylsökande regleras i förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. I enlighet med dessa bestämmelser utbetalas för ensamstående 71 kronor per person, inklusive egen mathushållning, och för sammanboende vuxna 61 kronor per person. Ersättningen för barn varierar mellan 37 och 50 kronor beroende på barnets ålder. För denna summa ska den asylsökande kunna betala för uppehälle, de mediciner och läkarbesök som faller utanför rätten till akut vård, kläder osv. Ersättningsnivån har inte ändrats sedan 1994.

Vänsterpartiet menar att denna ordning är ovärdig. Dagersättningen till asylsökande ligger redan långt under möjligheten till skälig levnadsstandard och ersättningen riskerar att urholkas ytterligare. Dagersättningen till asylsökande bör höjas med 30 kronor per dag och person. Dagersättningen bör li-

Fel! Okänt namn på

kaså värdesäkras i förhållande till prisutvecklingen genom att den knyts till konsumentprisindex (KPI). I vår motion 2013/14:Sf319 Utgiftsområde 8 anvisar vi 470 miljoner kronor för denna reform. Regeringen bör återkomma med förslag på en sådan ändring av förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. i enlighet med vad som ovan anförts. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.5 Rätten till eget boende

Asylsökandes rätt till s.k. eget boende (EBO) infördes 1994 för att stimulera boende utanför Migrationsverkets anläggningsboende. Dessförinnan ordnade endast mellan 5 och 10 procent av de asylsökande sin bostad på egen hand. Samtidigt som antalet asylsökande som bor i eget boende successivt har ökat har Migrationsverket genomfört omfattande nedskärningar vad gäller antalet mottagningsplatser på förläggning. I december 2012 bodde 38 procent av de asylsökande i eget boende.

Frågan om EBO är mycket omtvistad i den svenska debatten. År 2005 drog den dåvarande socialdemokratiska regeringen in det redan tidigare mycket låga bostadsbidraget till asylsökande som väljer att bo i eget boende, för att hänvisa asylsökande till anläggningsboende. Bakgrunden var att bl.a. kommunpolitiker i de tre storstadsregionerna ställt detta krav som ett led i begränsandet av flyktinginflyttningen i dessa kommuner. Syftet var att pressa de asylsökande att välja bort möjligheten till eget boende. Rättigheten för asylsökande att välja att bo i eget boende sägs nämligen ofta vara en av huvudorsakerna till att flyktingmottagandet i Sverige är så ojämnt fördelat, eftersom den innebär att asylsökande som kommer ensamma ofta väljer att bo nära människor de känner till under asyltiden och att de därefter tenderar att stanna kvar i kommunen efter att eventuellt uppehållstillstånd beviljats. Risken för trångboddhet och dåliga boendevillkor brukar ofta lyftas fram.

Slopandet av bostadsersättningen har emellertid inte minskat antalet asylsökande som väljer denna boendeform. Däremot har det inneburit att dessa ofta redan mycket fattiga människor blivit ännu fattigare och ännu mer beroende av att anhöriga eller andra landsmän tar emot dem som inneboende utan att ta ut hyra. Dessutom är villkoren på Migrationsverkets anläggningar ofta allvarligt undermåliga och knappast bättre ur trångboddhetssynpunkt. De asylsökande som i dag väntar på besked får inte någon bättre social situation på en flyktingförläggning. Under punkten Kommunernas skyldigheter i flyktingmottagandet klargörs att kommunerna måste få tillräcklig ersättning från staten för flyktingmottagandet.

Att avveckla asylsökandes rätt att bo i eget boende kommer inte att lösa de problem som finns i storstadsregionerna med exempelvis segregation och trångboddhet. Ungefär hälften av dem som söker asyl ordnar sin bostad själva och många har av naturliga skäl sökt sig till bostadsorter där det finns en rimlig chans att få arbete och där släktingar eller bekanta kunnat ordna bostad. Bostadsbristen i storstäderna, som skapat trångboddhet inte bara för

asylsökande, har förvärrats av den kraftiga minskningen av bostadsbyggandet och av den nedskärnings- och privatiseringspolitik som förts under lång tid.

En begränsning av rätten att välja bostadsort ligger helt i linje med det hårda klimatet i svensk flyktingpolitik. Vänsterpartiet menar att det är helt andra insatser som måste tillskapas än att kringskära asylsökandes rätt att välja var de ska bosätta sig under asyltiden. Sociala problem minskar inte för att man lyfter ut en grupp från ett bostadsområde. Vänsterpartiet värnar de asylsökandes rätt att själva välja bostadsort. Vi vill också stärka de små ekonomiska förutsättningarna för asylsökande att själva svara för sina boendekostnader vid val att bo i eget boende, detta så att möjligheten att faktiskt svara för sina egna hyreskostnader ska finnas. I vår motion 2013/14:Sf319 Utgiftsområde 8 anvisar vi 70 miljoner kronor för att införa en bostadsersättning för asylsökande i eget boende med en ersättningsnivå på 500 kronor i månaden för ensamstående och 1 000 kronor för familjer. Regeringen bör återkomma med förslag om återställande av bostadsersättningen vid eget boende i enlighet med vad som ovan anförts. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att stärka asylsökandes ekonomiska förutsättningar att själva svara för sina boendekostnader bör ett vanligt bostadsbidrag införas. För att detta ska fungera behöver möjligheterna för asylsökande att få förstahandskontrakt förbättras. Regeringen bör därför se över hur generella bostadsbidrag för asylsökande kan utformas så att de även fungerar i dagens situation där många saknar förstahandskontrakt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.6 Boende för ensamkommande flyktingbarn

Kommunerna ansvarar för mottagandet av, boendet för och omsorgen om ensamkommande flyktingbarn. I dag placeras ensamkommande flyktingbarn på hem för vård eller boende, HVB-hem, trots att de inte självklart har samma behov och förutsättningar som de barn och unga med missbruksproblem eller sociala svårigheter som boendeformen ursprungligen skapats för. Dessutom visar Socialstyrelsens tillsynsrapport från 2012 att landets 146 HVB för barn och unga som kommit ensamma till Sverige för att söka asyl inte håller samma genomsnittliga kvalitet som andra HVB-hem.

Att skapa en annan boendeform, som ger barn och unga utan sociala problem eller missbruksproblem det stöd och den kompetens de behöver, är viktigt för deras möjligheter att få rätt start på livet i Sverige. De ensamkommande flyktingbarnen behöver internatliknande boendeformer med socialt stöd och kompetens att hjälpa dem komma i kapp språkligt och utbildningsmässigt.

I dag råder det brist på platser i HVB-hem. En annan boendeform skulle därför också göra det möjligt för kommunerna att ta emot fler ensamkommande flyktingbarn.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör återkomma med förslag på alternativ till HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Kommunernas skyldigheter i flyktingmottagandet

Vänsterpartiet vill genomföra omfattande förändringar när det gäller flyktingmottagandet. Vi vill betona att lösningen inte är att begränsa asylsökandes rätt till eget boende eller nyanländas rätt att välja bostadsort. Det handlar snarare om att ställa tydliga krav på att samtliga aktörer som deltar i mottagandets olika delar ska fullfölja sina åtaganden och framför allt om att ge tillräckligt goda förutsättningar för alla parter – staten, kommunerna och individerna – att kunna ta sitt respektive ansvar.

Enligt Vänsterpartiets mening bör staten ha det övergripande ansvaret att ta emot flyktingar och migranter till Sverige. Flyktingmottagandet ska därför ha en tydlig nationell styrning och tillräcklig statlig finansiering. Däremot menar vi att kommunerna ska stå för själva genomförandet av introduktionen mot tillräcklig ersättning från staten. Det är i landets kommuner nyanlända ska bo och verka och bygga sig en framtid. Därför ska kommunerna, enligt vårt förslag, ha en tydlig roll i utförandet av introduktionen och mottagandet. Vilka krav detta ställer på kommunerna i praktiken ska tydliggöras och bindas i en särskild förordning, där det bl.a. ska framgå att kommunen är skyldig att behandla alla lika oavsett ekonomisk ställning. Ansvarsfördelning och skyldigheter för alla inblandade aktörer och individen ska vara tydliga och uttryckliga. Individen ska ha möjlighet att göra tydliga, fria och rationella val.

Vi är övertygade om att flyktingmottagandet skulle fungera betydligt mer effektivt och vara betydligt mer jämnt fördelat över landet om de förslag vi presenterar nedan genomförs.

5.1 Dagens utformning av flyktingmottagandet

När en person som sökt asyl beviljas uppehållstillstånd har han eller hon rätt att bosätta sig i Sverige. Den kommun där personen vistas blir då ansvarig för bostadsförsörjning, svenskundervisning för invandrare och insatser för barn och ungdomar. Sedan den 1 december 2010 ska Arbetsförmedlingen samordna etableringsinsatserna för den som fått uppehållstillstånd p.g.a. skyddsbehov och vid behov anvisa lämplig bosättningskommun. Arbetsförmedlingen ska hålla etableringssamtal med den nyanlände och gå igenom vilka förutsättningar och möjligheter som finns till boende och arbete på olika håll i landet. Den ska också besluta om etableringsersättning, tillhandahålla etableringslotsar och ha ett samordnande ansvar för etableringsinsatserna.

5.2 Behov av ett reformerat system

Behovet av genomgripande förändringar av flyktingmottagandet är stort. Vissa kommuner har under senare år tagit emot betydligt fler nyanlända än andra. Det kommunala flyktingmottagandet är följaktligen ojämnt fördelat. Fortfarande finns det rika och välmående kommuner som inte tar emot några eller väldigt få flyktingar. Samtidigt är situationen på vissa håll mycket pressad både när det gäller boendevillkor och möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Detta sätter upp svåra hinder för människors fortsatta möjligheter i Sverige.

Särskilt i storstadskommunerna är bostadssituationen svår och många rapporter om trångboddhet finns från områden där många nyanlända bor. Ett antal kommunala bostadsbolag i Södertälje, Göteborg och Landskrona har i ljuset av detta infört begränsningsregler för hur många människor som får bo i en och samma lägenhet. Syftet har varit att komma åt problemen med trångboddhet genom att fastställa att det inte får bo fler än ett bestämt antal personer i lägenheterna för att personen inte ska riskera att förlora sitt hyreskontrakt.

Det råder alltså ingen tvekan om att situationen på flera håll är mycket svår och närmast ohållbar. Oförutsägbarheten i var personer som får uppehållstillstånd kommer att bosätta sig gör det svårt för de kommuner som har ett stort mottagande att planera långsiktigt och kunna svara upp mot det ansvar man har för samtliga individer som finns bosatta i kommunen. Det gäller både i flyktingmottagandet och för tillgången till välfärdstjänster i övrigt.

5.3 Etableringslagen

År 2010 reformerades mottagandet av nyanlända flyktingar genom lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Bland annat innebar reformen att Arbetsförmedlingen tog över ansvaret för att underlätta och skynda på nyanlända invandrades etablering i arbetslivet och s.k. etableringslotsar fick i uppdrag att erbjuda sina tjänster med syfte att snabbare få in nyanlända på arbetsmarknaden. Det var arbetsmarknadsperspektivet som skulle råda, enligt regeringen. Reformen har varit föremål för omfattande kritik och i juni 2012 presenterade Statskontoret en utredning (Etableringen av nyanlända – En uppföljning av myndigheternas genomförande av etableringsreformen; 2012:22) av reformen som på en rad punkter visar att dess effekt varit otillfredsställande.

Vänsterpartiet delar en del av Statskontorets slutsatser, bl.a. att berörda myndigheter (Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan och Skatteverket) och kommuner plus landsting, behöver förstärka samordningen av sina verksamheter, att de nyanlända som saknar person- eller samordningsnummer ska kunna få en manuell etableringsplan från Arbetsförmedlingen. Regeringen bör återkomma med ett uppdrag till Arbetsförmedlingen att erbjuda nyanlända som saknar person- eller samordningsnum-

Fel! Okänt namn på

mer en manuell etableringsplan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En annan av Statskontorets slutsatser är att landstingen bör få ett tydligare uppdrag så att de nyanländas prestationsförmåga kan utredas snabbare. Regeringen bör därför verka för att landstingen får ett tydligare uppdrag i etableringslagen så att de nyanlända får sin prestationsförmåga utredd snabbare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ytterligare en slutsats från Statskontoret är att aktiviteterna i etableringsplanen inte är tillräckligt anpassade till de nyanländas förutsättningar och behov. Statskontoret menar vidare att de nyanlända för att lättare kunna klara sina löpande utgifter bör få ersättningen för sitt deltagande i aktiviteter i etableringsplanen i förskott, i stället för som i dag i efterskott. Regeringen bör därför verka för att nyanlända ska få ersättningen för sitt deltagande i aktiviteter i etableringsplanen i förskott. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Statskontoret trycker även på vikten av utbyggd barnomsorg för att nyanlända ska kunna påbörja sin etableringsplan, vilket vi länge hävdade är en av grundbultarna för att kunna delta aktivt i arbetslivet. Statskontoret understryker också att bristen på mindre hyresrätter utgör ett stort hinder för nyanlända att etablera sig, vilket är en viktig iakttagelse, som kräver åtgärder från politiskt håll. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att komma till rätta med trångboddheten och bostadsbristen för att underlätta för nyanlända att etablera sig. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi är liksom Statskontoret oroade över att nyanlända kvinnor ges sämre möjligheter än män att delta i etableringsprocessen. Däremot vänder vi oss starkt emot förslaget att ekonomiska ersättningar bör kopplas till prestation och att Arbetsförmedlingen ska kunna styra de nyanländas bosättning utifrån sannolikheten att de hittar ett arbete. Vänsterpartiet är skarpt kritiskt till att privatisera delar av introduktionen för nyanlända och avvisar därmed regeringens modell att lotsar ska skaffa fram jobb mot en prestationsbaserad ersättning. Människors möjligheter att få en bra start och kunna etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället i stort ska inte vara beroende av privata vinstintressen. Ersättningsnivån som utgår inom ramen för etableringsreformen är för låg. Det leder till att många nyanlända tillbringar hela sin plantid i fingerade aktiviteter och missar chansen att få läsa svenska för invandrare, sfi, och tillgång till andra arbetsförberedande aktiviteter. Regeringen bör ta intryck av kritiken mot reformens effekter och återkomma med förslag på förändringar av etableringslagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Bindande lagstiftning om flyktingmottagande

Vänsterpartiet vill att en lagstiftning ska genomföras som gör samtliga kommuner i Sverige skyldiga att tillhandahålla flyktingmottagande. Det innebär att alla kommuner ska förbereda för mottagande av nyanlända flyktingar och anhöriga vad gäller bosättning, sfi, skola och förskola osv. En sådan plikttag

föreslogs av regeringens utredning om nyanländas arbetsmarknadsetablering (SOU 2008:58).

Det exakta antalet personer som varje kommun sedan ska ordna bosättning för ska vägas mot kommunens storlek befolkningsmässigt och preciseras i separata årliga överenskommelser. Förslaget innebär att en skyldighet eller plikttagstiftning införs, i form av en bosättningslag, för kommuner att ta emot nyanlända för bosättning. Migrationsverket får i uppdrag att fastställa hur många flyktingar som ska tas emot inom varje län. Kommunerna fördelar flyktingarna inom länet på frivillig väg med länsstyrelsen som samordnare och beslutsfattare. Om kommunerna inte kan komma överens fastställer länsstyrelsen hur många respektive kommun måste ta emot. Förslaget att genom en plikttag göra flyktingmottagandet till ett nationellt ansvar beskrivs även i Vänsterpartiets motion 2013/14:A301 Inkludering och antidiskriminering.

För individens del innebär en bindande lagstiftning om kommunmottagande att ett erbjudande om boende i en kommun och påbörjande av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser följer direkt på att uppehållstillstånd beviljas. Däremot ska inga inskränkningar göras vad gäller rätten att själv välja bostadsort. För att kommuner ska ha en rimlig möjlighet att planera och skapa goda förutsättningar för mottagande ska en viss grundersättning utbetalas oavsett om individen fullföljer erbjudandet om boende eller inte. I detta sammanhang bör regeringen överväga vilka sanktioner som bör riktas mot kommuner som bryter mot lagstiftningen. Regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning om att alla kommuner ska vara skyldiga att ordna vidarebosättning för nyanlända flyktingar i enlighet med det ovan anförda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare föreslår vi en förstärkning av anslaget för en höjning av schablonersättningen i syfte att höja kvaliteten och ambitionsnivån på flyktingmottagandet. Vi föreslår därmed i vår motion 2013/14:A333 Utgiftsområde 13 en ökning av anslaget med 197 miljoner kronor.

5.5 Anhöriginvandrares rätt till introduktion

För att personer som fått uppehållstillstånd genom anknytning också ska ha tillgång till introduktion och för att kommunerna ska ges ersättning även när denna grupp bosätter sig i kommunen, bör dagens regler ändras. I dag får kommunerna endast ersättning för anhöriga till flyktingar som kommer till Sverige inom två år efter det att anknytningspersonen fått uppehållstillstånd. Detta sätter upp svåra hinder för personer som anhöriginvandrat, av vilka många är kvinnor, när det gäller språkkunskaper och förutsättningarna för vidare etablering i Sverige. Dessutom skapar detta en obalans i kommunernas förutsättningar att planera för introduktionen.

Genom en förändring i etableringslagen som gäller från den 1 februari 2013 omfattas även anhöriga som tagits emot i en kommun tidigast den 1 januari 2012, sökt uppehållstillstånd senast den 31 december 2013 och vars anknytningsperson tagits emot i en kommun tidigast den 1 januari 2009.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet menar att en motsvarande utökning av målgruppen bör permanentas. Vi välkomnar därför förslaget att kommunerna ska få ersättning för anhöriga till flyktingar som kommer till Sverige inom sex år efter det att anknypningspersonen fått uppehållstillstånd, som framförs i regeringens proposition Permanent utvidgad målgrupp för etableringslagen.

Däremot ställer vi oss avvisande till det undantag som i propositionen görs för de fall där anknypningspersonen blivit svensk medborgare. Behovet av etableringsinsatser varierar förvisso mellan olika individer, men denna variation styrs inte av huruvida anknypningspersonen är svensk medborgare. Vänsterpartiet menar därför att även den vars anknypningsperson hunnit bli svensk medborgare ska omfattas av etableringslagen.

5.6 Högre kvalitet på sfi

Det är viktigt att alla som lever i Sverige kan prata svenska. Språket är nyckel för att bli delaktig i samhället. De invandrare och flyktingar som trots många år i Sverige inte kan svenska har svårt att få ett arbete. Därför vill Vänsterpartiet höja kvaliteten i utbildningen i svenska för invandrare, sfi, bl.a. när det gäller tillgången till varvad praktik och validering, fler lärarledda timmar och välutbildade sfi-lärare. Vi vill se en tydligare individualisering och fler undervisningstimmar per vecka. Sfi ska kunna läsas i kombination med praktik, arbetslivsorientering, validering, annan utbildning eller förvärvsarbete. Vi vill också särskilt utveckla sfi med yrkesinriktning.

Vidare vill vi komma till rätta med den bristande kontinuiteten både för den undervisande läraren, för gruppen och för den enskilde. Den löpande intagningen är en faktor, en annan är att den studerande tvingas göra avbrott i studierna för att ta ett jobb, även under kort begränsad tid, för att inte gå miste om sin försörjning. Detta skapar en motsägelsefullhet då individen å ena sidan ställs inför behovet av att snabbt komma ut i arbetslivet och å andra sidan ställs inför behovet av att skaffa sig fullgoda kunskaper i svenska för att klara arbetslivet och samhällets alla krav.

Ett problem inom sfi är att lärarna tvingas anpassa nivån på undervisningen när nya elever utan förkunskaper i svenska tillkommer. De andra eleverna kan då uppleva att de inte kommer framåt i sina svenskkunskaper och riskerar att tappa motivationen. Även hanteringen av detta problem underlättas med mer resurser eftersom utbildarna då får bättre förutsättningar att placera elever med olika nivåer på kunskaperna i svenska i olika klasser.

Dessutom är det nödvändigt att satsa på att stärka lärarkompetensen inom sfi. Det handlar dels om satsningar på vidareutbildning, dels om att ställa tydliga behörighetskrav. Nästan två tredjedelar av sfi-lärarna saknar i dag helt kunskaper i svenska som andraspråk, en stor andel saknar dessutom behörighet i vuxenpedagogik. I den ordinarie skolan är kraven höga när det gäller undervisande lärares behörighet, men för sfi-lärarna är det i stället upp till arbetsgivaren att bedöma. Därför behövs en tydligare specifikation av lärarnas behörighet. Vi vill också att det ska bli möjligt att utbilda sig till sfi-lärare som ett spår i lärarutbildningen eller som en egen utbildning. Det behövs en

kompetensutveckling av sfi-lärare för att de bättre ska kunna arbeta med alfabetisering av vuxna.

Vi menar att det inom Läraryftet finns utrymme för 70 platser per år för att uppnå denna kompetensutveckling, som ska pågå under ett år på halvfart.

De som tidigare har gått sfi, men inte lyckats lära sig behärska svenska språket, har i dag rätt att när som helst återuppta sina studier. Dessa studier i sfi ger också rätt till försörjningsstöd. Genom att höja kvaliteten på utbildningen hoppas vi göra utbildningen mer attraktiv även för dem som hoppat av. På så sätt blir vår satsning på ökad sfi också en andra chans för dem som, trots att de bott i Sverige i flera år, inte lyckats lära sig svenska.

Vänsterpartiet är skarpt kritiskt till regeringens syn på sfi. Vi menar att den bygger på osanna antaganden om att sfi-studerande bara "sitter av tiden" för att kunna bli försörjda, samt på bristfällig statistik som gör det svårt att jämföra olika kommuners resultat. Treårsbegränsningen – som i utredningen SOU 2011:19 föreslås bli två år, vilket försämrar förutsättningarna än mer för nyanlända att lära sig språket – tar inte hänsyn till de olika förkunskaper människor som kommer hit har. Regeringen försvårar snarare utformandet av en tidsenlig sfi-utbildning som i enlighet med de integrationspolitiska målen ska ge de studerande möjlighet till aktiv delaktighet i samhälle och arbetsliv. Den enskilde studerande lastas helt för den otillräckliga kvaliteten på undervisningen.

Regeringen har gett Sfi-pengsutredningen i uppdrag att utreda i vilken form sfi ska bedrivas i framtiden samt hur valfriheten och individanpassningen kan öka. Vänsterpartiet vill även i framtiden ha en blandning av olika utförare inom sfi. Däremot vill vi, precis som i resten av den skattefinansierade välfärden, inte ha utförare med vinstintressen.

Regeringen bör inleda ett arbete med att höja kvaliteten på sfi utifrån de ovan föreslagna åtgärderna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Vård för tortyr- och krigstraumatiserade

Många av dem som flyr undan krig och förföljelser bär på svåra minnen. Dessa trauman påverkar inte bara dem som själva bär på minnet av upplevelsorna. Inte minst barnen riskerar att drabbas av sekundärtraumatisering. Röda Korsets skrift Med fokus på barnen – Årspresentation och aktuell debatt om migranthälsa 2012 konstaterar: "Många undersökningar visar att första generationens barn i alltför stor utsträckning blir bärare av sina föräldrars trauma."

Vården för tortyr- och krigstraumatiserade är i dagsläget bristfällig. Landslingen ska enligt lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. erbjuda asylsökande en hälsoundersökning, om det inte är uppenbart obehövligt. Trots det genomgår bara drygt hälften av de asylsökande en hälsoundersökning, enligt Riksrevisionens rapport Början på något nytt – Etableringsförberedande insatser för asylsökande. Därmed missar vården ett tillfälle att upptäcka bl.a. skador av tortyr.

Fel! Okänt namn på

Det finns även brister i kompetens kring tortyr- och krigsskador bland dem som möter drabbade i primärvård, på mödravårdscentraler (mvc) och barnavårdscentraler (bvc) varför tillstånden ibland upptäcks först efter många år i Sverige. Dessutom finns i dagsläget mycket få platser i Sverige som erbjuder relevant rehabilitering för dem som genomlevt tortyr eller svåra krigstrauman, vilket i sin tur innebär att väntetider på behandling kan vara mycket lång och att tillgången till vård i landet är mycket ojämlig.

Vänsterpartiet avsätter därför i sin budget 50 miljoner kronor för att förbättra vården för tortyr- och krigstraumatiserade och dessas anhöriga. De fördelas enligt följande:

- ? 30 miljoner kronor i stimulansbidrag för att skapa specialiserade kompetenscentra i alla landsting som kan ta emot och rehabilitera tortyr- och krigstraumatiserade. Detta skulle innebära kortare väntetider och en jämlik tillgång till vård för den berörda gruppen.
- ? 10 miljoner kronor för att skapa föräldrastöd till traumatiserade för att förbättra anknytning och därmed minska risken för sekundärtrauma för barnen. En förälder med obehandlad problematik kan ha svårigheter i anknytningen och riskerar att överföra sina besvär till barnet. Dessutom ska anhöriggrupper för barn till traumatiserade tillskapas.
- ? 10 miljoner för kompetenshöjning inom primärvården, mvc, bvc, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och socialtjänsten. Det är avgörande att traumaproblematik upptäcks tidigt. För att uppnå detta krävs en satsning på kompetenshöjning inom vård och myndigheter så att rätt behandling kan sättas in så tidigt som möjligt.

Dessa satsningar presenterar vi i motion 2013/14:So539, Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Stockholm den 3 oktober 2013

Christina Høj Larsen (V)

Ulla Andersson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)